

การศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทย ชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง¹

เหว่ยเจิน หลิน^{1*} และ รดาร์ตัน ศรีพันธุ์วรสกุล²

บทคัดย่อ

^{1,2} คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประเทศไทย

¹ linweizhen115116@gmail.com

² radarat.s@chula.ac.th

* ผู้รับผิดชอบหลัก

บทความวิจัย

รับบทความ: 2 เมษายน 2568

แก้ไขบทความ: 30 พฤษภาคม 2568

ตอบรับ: 19 มิถุนายน 2568

บทความวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง เพื่อให้เข้าใจรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้กลวิธีการในการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามชนิดเติมเต็มบทสนทนา จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทย และผู้พูดภาษาจีน กลุ่มละ 100 คน ผลการศึกษาพบว่า ในสถานการณ์ที่ต้องการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟัง ทั้งผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทย และผู้พูดภาษาจีนมักเลือกที่จะตอบปฏิเสธและพบในความถี่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ทั้งสามกลุ่มยังนิยมใช้กลวิธีอ้อมมากกว่ากลวิธีตรง ทั้งนี้ กลวิธีที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสามกลุ่มนิยมใช้มากที่สุด คือ การให้เหตุผลอย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีแนวโน้มใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบตรงมากกว่าผู้พูดภาษาไทยและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังใช้รูปแบบบางรูปแบบที่แตกต่างจากการใช้ภาษาของเจ้าของภาษาสันนิษฐานว่าความแตกต่างดังกล่าว ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการถ่ายโอนทางวจนปฏิบัติศาสตร์จากภาษาแม่ โดยเฉพาะอิทธิพลของแนวคิดแบบปัจเจกนิยมที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มคนรุ่นใหม่ชาวจีน

คำสำคัญ กลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน
วจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตเรื่อง “การศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง” ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

An Interlanguage Pragmatic Study of Chinese Learners of Thai on Strategies of Refusing an Invitation

Weizhen Lin^{1*} and Radarat Sripunvoraskul²

Abstract

This research aims at investigating the refusal strategies used by Chinese learners of Thai in refusing invitations under the framework of interlanguage pragmatics, seeking to understand the patterns and influencing factors of refusal strategies used by Chinese learners of Thai. The data were collected using discourse completion tests (DCT) from 100 participants in each of three groups: Chinese learners of Thai, native speakers of Thai, and native speakers of Chinese. The results indicate that when refusing invitation, Chinese learners of Thai, native Thai speakers and native Chinese speakers tend to refuse at a similar frequency. Additionally, all three groups prefer using indirect refusal strategies rather than direct ones. The most used refusal strategy among all three groups is providing a reason. However, the study also found that when they decide to refuse, Chinese learners of Thai are significantly more likely to use direct refusal strategies than native Thai speakers. In addition, some of the language forms they use are different from those used by native Thai speakers. These differences may be caused by the pragmatic transfer of mother tongue, particularly influenced by the growing role of individualism among the younger generation of Chinese speakers.

^{1,2} Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Thailand

¹ linweizhen115116@gmail.com

² radarat.s@chula.ac.th

* Correspondence

Research Article

Received: 2 April 2025

Revised: 30 May 2025

Accepted: 19 June 2025

Keywords: Strategies of refusing invitation,
Chinese learners of Thai,
Interlanguage pragmatics

1. บทนำ

การเชิญเป็นวัจนกรรมที่สำคัญและพบได้บ่อยครั้งในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างมาก ทั้งนี้ การเชิญเป็นวัจนกรรมกระตุ้น (eliciting speech act) ที่อาจนำไปสู่การตอบปฏิเสธได้ ซึ่งเป็นการตอบสนองเชิงลบและเป็นคำตอบที่ไม่พึงประสงค์ต่อการกระทำของบุคคล (Gass & Houck, 1999; Sadler & Eröz, 2002) ด้วยเหตุนี้ ผู้รับเชิญจึงอาจเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการลดน้ำหนักการปฏิเสธเพื่อช่วยรักษาน้ำหน้าด้านบวกของผู้เชิญ และรักษาน้ำหน้าด้านลบของตนเอง (García, 2007, p. 551)

การตอบปฏิเสธคำเชิญ เป็นการกระทำที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่อการคุกคามหน้าของผู้ร่วมสนทนา (Brown & Levinson, 1978) และอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาได้ จึงมักเป็น “sticking point (จุดติดขัด)” สำหรับผู้เรียนภาษาที่สอง หลาย ๆ คน (Beebe et al., 1990, p. 56) ตัวอย่างเช่น จากการทดสอบแบบสอบถามในกลุ่มนักร้อง ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ถ้อยคำว่า “ไม่แล้วอาจารย์ ฉันไปไม่ได้” ในการตอบปฏิเสธคำเชิญของอาจารย์ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาว่า “ไม่แล้ว” “ไปไม่ได้” มีการใช้สรรพนาม “ฉัน” และขาดคำลงท้ายที่ใช้แสดงความสุภาพ เช่น “ค่ะ/ครับ” ถือว่าไม่สอดคล้องกับความละเอียดอ่อนเรื่องสถานภาพทางสังคมในวัฒนธรรมไทย เนื่องจากคำลงท้ายหรืออนุภาคลงท้าย (Final particles) ซึ่งเป็นหน่วยภาษาที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของถ้อยคำในภาษาไทยสามารถใช้แสดงความสุภาพ (Prasithrathsint, 2010) มีความสำคัญในการสื่อสารจริง เนื่องจากการใช้ออนุภาคลงท้ายอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ราบรื่น และเป็นธรรมชาติ (สุมินตรา มาคล้าย, 2564) นอกจากนี้ คนไทยให้ความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่นุ่มนวลต่อกัน (Komin, 1990) มีค่านิยมในลักษณะ “ความราบเรียบทางสังคม (Social Smoothing)” ดังที่ วรพวรรณ ธนะพัฒน์ (2562, น. 21) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมไทยเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนไทยรู้จักรักษาน้ำใจของกันและกัน อันเป็นการรักษาความรู้สึก และเคารพความคิดของผู้อื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทำให้คนไทย

มีทัศนคติที่เกี่ยวกับ “ความเกรงใจ” และมักไม่ทำร้ายจิตใจและความรู้สึกของผู้อื่น ไม่ค่อยปฏิเสธความหวังดีของผู้อื่นแม้ว่าอาจไม่ตรงกับใจของตนเอง อีกทั้งยังเป็น สังคมชนชั้นที่ให้ความเคารพผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าอีกด้วย (Komin, 1991) ดังนั้น ผู้พูดปฏิเสธต้องคำนึงถึงสถานะของคู่สนทนา โดยเฉพาะในกรณีนี้ที่เป็นอาจารย์ซึ่งมี สถานะสูงกว่า การตอบเช่นนี้อาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าผู้พูดขาดความเคารพหรือไม่ให้เกียรติ คู่สนทนา แม้ว่าผู้พูดจะไม่ได้มีเจตนาไม่สุภาพก็ตาม แต่ลักษณะของการใช้ภาษา ดังกล่าวอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดและกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาได้ ดังนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถในการด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ในระดับสูง จึงจะสามารถแสดงเจตนาปฏิเสธโดยที่ยังรักษามรรยาทที่กลมกลืนในการปฏิสัมพันธ์ไว้ได้ (Wongsittikan, 2022) นอกจากนี้ เนื่องจากการแสดงวัจนกรรมต่าง ๆ อาจมีลักษณะเฉพาะ ทางวัฒนธรรม บรรทัดฐานในการปฏิเสธในแต่ละวัฒนธรรมจึงอาจไม่สามารถนำไปใช้ ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งได้โดยตรง เนื่องจากวัจนกรรมในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอาจมี ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมหรือทางภาษา (Cheng, 2012) ดังนั้น การศึกษาว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้รูปแบบการปฏิเสธอย่างไร จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจแนวทางการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม

ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ผู้พูดที่ยังไม่สามารถควบคุมทักษะทางภาษาที่สอง (L2) ได้อย่างเต็มที่ และยังขาดความรู้เกี่ยวกับแบบแผน ความเชื่อ และบรรทัดฐาน ทางสังคมของภาษาปลายทาง ซึ่งใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร อาจมีแนวโน้มที่จะ ระมัดระวังมากขึ้นทั้งในแง่ของ “พูดอะไร” และ “พูดอย่างไร” (Kecskes, 2014, p. 2) เนื่องจากการผลิตภาษาของผู้เรียนภาษาที่สองมักจำกัดและซับซ้อนน้อยกว่าเจ้าของ ภาษา ซึ่งอุปสรรคที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถใช้ภาษาที่สองได้เหมือนกับเจ้าของภาษา ได้แก่ พื้นฐานความรู้ทั่วไปทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (General pragmatic knowledge base) (Blum-kulka, 1991) รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น การขาดความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ วัจนปฏิบัติ (pragmalinguistic knowledge) การถ่ายโอนขนบทางวัจนปฏิบัติศาสตร์

สังคม (sociopragmatic norms) หรือแม้แต่อิทธิพลของวัฒนธรรมในภาษาแม่ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อการใช้ภาษาที่สอง (รดารัตน์ ศรีพันธุ์วร สกุล, 2562, น. 52)

แม้ว่าประเทศจีนกับประเทศไทยจะเป็นสังคมตะวันออกเช่นกัน แต่การปฏิเสทในภาษาจีนและภาษาไทยก็มีความแตกต่างกันในบางด้าน จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการปฏิเสทที่ผ่านมาทำให้ทราบว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนอาจได้รับอิทธิพลจากกลวิธีการปฏิเสทในภาษาจีน ส่งผลให้รูปแบบการปฏิเสทของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนแตกต่างจากผู้พูดภาษาไทย เมื่อต้องตอบปฏิเสท ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนอาจสื่อสารในลักษณะที่ทำให้คู่สนทนารู้สึกแปลกใจหรือเกิดความเข้าใจผิดได้ (รุษ หลิว และ ประไพพรรณ พิงฉิม, 2566) นอกจากนี้ งานวิจัยที่ศึกษาการแสดงวัฒนธรรมหรือประเด็นอื่นของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลางยังชี้ให้เห็นว่า การใช้ภาษาของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมักต่างจากเจ้าของภาษาไทยซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม อิทธิพลของภาษาแม่ และระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนไม่สามารถใช้การปฏิเสทในภาษาเป้าหมายได้อย่างยืดหยุ่นและไม่เป็นธรรมชาติ และในบางสถานการณ์ ความแตกต่างเหล่านี้อาจนำไปสู่ปัญหาหรือความเข้าใจผิดในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ (Sripunvoraskul, 2022) ดังนั้น กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสทคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลางจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่า เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องปฏิเสท ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสทคำเชิญอย่างไร เหมือนหรือต่างกับผู้พูดภาษาไทยอย่างไร ซึ่งน่าจะช่วยให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างชาวไทยกับชาวจีนมากขึ้น อีกทั้งยังอาจนำไปใช้เป็นประโยชน์หรือแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองให้แก่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง

3. ขอบเขตการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม 3 กลุ่ม คือ ผู้พูดภาษาไทย ผู้พูดภาษาจีน และผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนจากมณฑลยูนนานและมณฑลกว๋างสี กลุ่มละ 100 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน ทั้ง 3 กลุ่มเป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการตอบปฏิเสธ จึงเก็บข้อมูลจากผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนที่เรียนวิชาเอกภาษาไทยชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป เพื่อให้อยู่ในช่วงที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ภาษาหรือสามารถโต้ตอบด้วยภาษาที่สองได้ (Krashen & Terrell, 1983)

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 สืบค้นและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วจนกรรม วจนกรรมการตอบปฏิเสธคำเชิญ วจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง วจนปฏิบัติศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความสุภาพ นอกจากนี้ ยังทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับการเชิญและการตอบคำเชิญ งานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิเสธ งานวิจัยเกี่ยวกับวจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง และงานวิจัยเกี่ยวกับวจนปฏิบัติศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม

3.2.2 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยประกอบด้วย ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทย และผู้พูดภาษาจีน กลุ่มละ 100 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน ทั้ง 3 กลุ่มเป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งมักมีพื้นฐานการสื่อสารและประสบการณ์ทางภาษาที่สามารถเปรียบเทียบได้ และต้องมีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เพื่อให้สามารถให้ข้อมูลได้อย่างมีวิจารณญาณและสอดคล้องกับจริยธรรมการวิจัย ทั้งนี้ เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการตอบปฏิกิริยาในการตอบปฏิเสธ จึงเก็บข้อมูลจากผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนที่เรียนวิชาเอกภาษาไทยชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป เพื่อให้อยู่ในช่วงที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ภาษาหรือสามารถโต้ตอบด้วยภาษาที่สองได้ (Krashen & Terrell, 1983)

3.2.3 คัดเลือกสถานการณ์และสร้างแบบสอบถาม

ผู้วิจัยคัดเลือกสถานการณ์ที่ใช้ในแบบสอบถามแบบเติมเต็ม (Discourse Completion Task, DCT) โดยดัดแปลงมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมการเชิญ และการปฏิเสธโดยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมการเชิญ (Bella, 2011; Cao, 2005; Hong, 2011) การศึกษาเปรียบเทียบการแสดงวัจนกรรมการเชิญของผู้พูดที่มาจากต่างวัฒนธรรม (Dong, 2008; Farnia & Wu, 2012) รวมถึงงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิเสธ (วิมลพัคตร์ พรหมศรีมาศ, 2543; สิทธิธรรม ช่องวุฒิวัฒน์, 2560; Luo, 2019; F. Pan, 2011; Phoncharoen, 2019; Weerachairattana & Wannaruk, 2016) ประกอบกับการสัมภาษณ์อาจารย์ชาวไทยที่สอนภาษาไทยให้แก่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน และสังเกตปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นในการปฏิสัมพันธ์จริงของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ในชั้นเรียนของผู้วิจัย เพื่อรวบรวมสถานการณ์การปฏิเสธที่มักปรากฏซ้ำ จากนั้นจึงคัดเลือกเฉพาะสถานการณ์การตอบปฏิเสธคำเชิญที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ในสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้ เนื่องจากสถานภาพทางสังคมของกลุ่มสนทนาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตอบปฏิเสธ (Beebe et al., 1990) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกสถานการณ์ 2 กลุ่ม

ได้แก่ การปฏิเสธรเพื่อนซึ่งเป็นผู้ที่มีสถานภาพเท่ากัน และการปฏิเสธอาจารย์ซึ่งเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า โดยประกอบด้วย 6 สถานการณ์ ได้แก่ การตอบปฏิเสธอาจารย์ในการเชิญไปงานเลี้ยงต้อนรับน้องใหม่ การตอบปฏิเสธเพื่อนร่วมชั้นเรียนในการเชิญไปงานนิทรรศการภาพถ่าย การตอบปฏิเสธเพื่อนร่วมหอในการเชิญไปงานบรรยายเรื่องความรู้ด้านความปลอดภัย การตอบปฏิเสธอาจารย์ในการเชิญไปงานนิทรรศการหนังสือ การตอบปฏิเสธเพื่อนร่วมชั้นเรียนในการเชิญไปงานเลี้ยงฉลองวันเกิด และการตอบปฏิเสธเพื่อนร่วมหอในการเชิญไปรับประทานอาหาร

แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้มีทั้งหมด 3 ชุด ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยและภาษาจีน แบบสอบถามสำหรับผู้พูดภาษาไทย ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทย แบบสอบถามสำหรับผู้พูดภาษาจีน ซึ่งเขียนเป็นภาษาจีน

3.2.4 เลือกวิธีการเก็บแบบสอบถาม

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยเลือกใช้แบบสอบถามออนไลน์เพื่อให้ผู้ตอบสามารถทำการตอบแบบสอบถามได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

3.2.5 วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) แบ่งคำตอบที่ได้ในแต่ละชุดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ คำตอบที่เป็นการตอบปฏิเสธโดยใช้ถ้อยคำ คำตอบที่เป็นการตอบปฏิเสธโดยใช้วิธีอื่น และคำตอบที่เป็นการไม่ตอบปฏิเสธ

2) สำหรับข้อมูลที่เป็นการตอบปฏิเสธโดยใช้ถ้อยคำ ผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้มาจำแนกเป็นถ้อยคำตาม “เกณฑ์ความหมายของข้อความย่อ (Semantic formulas)” ของ Beebe et al. (1990) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาในการตอบปฏิเสธ

3) นำข้อความย่อที่แบ่งได้มาจำแนกเป็นกลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธ โดยอิงจากรูปแบบและประเภทกลวิธีการปฏิเสธของ Beebe et al. (1990) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเกณฑ์ของ Beebe et al. (1990) จะเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

ในการศึกษาวัฒนธรรมการปฏิเสธ แต่เมื่อนำมาใช้กับบริบทของภาษาไทยและจีน อาจมีข้อจำกัดในแง่ของการไม่ครอบคลุมลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม และการตีความกลวิธีที่คลุมเครือ ตัวอย่างเช่น บางถ้อยคำที่ดูเหมือนเป็นคำปฏิเสธแบบตรงในภาษาอังกฤษ แต่อาจมีความหมายอ้อมในบริบทภาษาไทย เช่น “ฉันคิดว่าฉันคงไม่สามารถ...” “เกรงว่าจะไปไม่ได้แล้วค่ะ” ซึ่งเป็นการปฏิเสธแบบอ้อม ดังที่ Félix-Brasdefer (2008, p. 74) และ Zhu (2012, p. 56) ได้อธิบายถึงการใช้ภาษาในลักษณะเช่นนี้ไว้ว่าเป็นการปฏิเสธโดยใช้รูปภาษาที่ทำให้ความอ่อนลง (Mitigated Refusal) โดยมีการตกแต่งถ้อยคำในกรณีที่ใช้การปฏิเสธแบบตรง เพื่อช่วยให้การปฏิเสธนุ่มนวลมากขึ้นและลดผลกระทบในเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นต่อคู่สนทนา ซึ่งไม่สามารถจัดเข้าอยู่ในหมวดหมู่ของกรอบจำแนกที่เสนอโดย Beebe et al. (1990) ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงประกอบกับการพิจารณาจากรูปแบบภาษา เนื้อความ และแนวทางจากงานวิจัยที่มีมาก่อนอีกด้วย (แก้วใจ ก้างอนตา, 2550; ธนพรพรชัย หุ่น, 2542; วิมลพัคตร์ พรหมศรีมาศ, 2543; รุย หลิว และ ประไพพรรณ พิงฉิม, 2566; สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์, 2560; W. Y. Zheng, 2557) ร่วมกับการพิจารณาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง (Farnia & Wu, 2012; Song, 2021; Wongsittikan, 2022; Zhu, 2012) เพื่อให้การจำแนกกลวิธีการปฏิเสธมีความครอบคลุมและเหมาะสมกับข้อมูลของการวิจัยมากที่สุด

4) นับความถี่ของกลวิธีต่าง ๆ ที่ปรากฏในข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความถี่ในการปรากฏของกลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญระหว่างผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทยกับผู้พูดภาษาจีน และวิเคราะห์การถ่ายโอนทางวัฒนธรรมโดยพิจารณาจากรูปภาษาประกอบกับการเปรียบเทียบความถี่ของกลวิธีที่กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มเลือกใช้ โดยใช้วิธีการทางสถิติไค-สแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5) วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่มเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญของคู่สนทนา และวิธีการที่ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่มเลือกใช้

3.2.6 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

4. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1.1 แนวคิดเรื่องการปฏิเสธ

ในมุมมองเชิงทฤษฎี การปฏิเสธ (refusal) เป็นการแสดงออกถึงการไม่ยอมรับ เป็นคู่ตรงข้ามด้านลบของการยอมรับหรือการเห็นด้วย (Searle, 1969) หากอธิบายตามแนวคิดการไม่เป็นไปตามคาด (dispreference organization) การปฏิเสธเป็นรูปแบบคำตอบที่ไม่เป็นไปตามคาด (dispreferred response) (Heritage, 1984; Levinson, 1983) มักปรากฏเป็นคู่ถ้อยของวัจนกรรมการเชิญ การขอร้อง การแนะนำ และการเสนอ ทั้งนี้ การตอบปฏิเสธเป็นการกระทำของผู้พูดที่ตอบสนองด้านลบต่อข้อประสงค์ของผู้ฟัง เพื่อแสดงว่าไม่ยอมที่จะมีส่วนร่วม (Levinson, 1983) การปฏิเสธถือเป็นการคุกคามหน้าด้านลบหรือทำให้คู่สนทนาเสียหน้า เนื่องจากผู้พูดอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกอึดอัดใจหรือไม่พอใจ (Hei, 2009) มักพบได้ในกรณีที่ผู้พูดไม่ต้องการมีส่วนร่วมในการกระทำสิ่งที่คู่สนทนาเสนอ (Chen et al., 1995) และมีเงื่อนไขเตรียมการเพิ่มเติม คือ ผู้พูดมีทางเลือกที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ (Vanderveken, 1990, p. 185)

ตามเงื่อนไขวัจนกรรมที่ Searle เสนอขึ้น วัจนกรรมการปฏิเสธต้องเป็นไปตามเงื่อนไข (Barron, 2003, p. 128; Searle, 1969, p. 66) ดังนี้

เงื่อนไขเนื้อความ:	ผู้พูด (ไม่) แสดงการกระทำ x ในอนาคตที่ผู้ฟังเสนอได้
เงื่อนไขเบื้องต้น:	(a) ผู้พูด (ไม่) สามารถ ดำเนินการ x และผู้ฟังเชื่อว่าผู้พูด (ไม่) สามารถดำเนินการ x (b) ความไม่แน่นอนของผู้พูดที่จะ (ไม่) กระทำ x หากไม่ถูกถาม
เงื่อนไขความจริงใจ:	ผู้ฟังประสงค์ให้ผู้พูด (ไม่) กระทำ x
เงื่อนไขความจำเป็น:	นับเป็นความพยายามของผู้พูดเพื่อ (ไม่) ให้ผู้ฟังกระทำ x

ในงานวิจัยชิ้นนี้เน้นการศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญ จากการสำรวจนิยามที่เกี่ยวข้องกับการปฏิเสธของนักวิชาการต่าง ๆ (แก้วใจ ก้างอนตา, 2550, น.17; วิมลพัคตร์ พรหมศรีมาศ, 2543, น. 5; Chen et al., 1995, p.121; Gass & Houck, 1999, p. 2) ผู้วิจัยขอกำหนดความหมายของการตอบปฏิเสธคำเชิญในงานวิจัยชิ้นนี้ว่าการตอบปฏิเสธ หมายถึง การตอบที่แสดงให้เห็นว่า ผู้พูดไม่สามารถรับความปรารถนาดี หรือจะไม่กระทำตามที่ผู้ร่วมสนทนาได้เสนอขึ้นมา

4.1.2 วัจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง

Kasper and Schmidt (1996, p. 150) กล่าวว่า วัจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลางเป็นการศึกษาการผลิตและการทำความเข้าใจการใช้ภาษาของผู้พูดภาษาที่สองในบริบทสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงอิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมแม่ต่อการผลิตและการทำความเข้าใจการใช้ภาษาดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถของผู้พูดที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาในการทำความเข้าใจและแสดงถ้อยคำเมื่อใช้ภาษาเป้าหมาย สาเหตุที่เกิดข้อผิดพลาดของผู้เรียนภาษาที่สองในการสื่อสารรวมทั้งผลการสื่อสารของผู้เรียนภาษาที่สอง ฯลฯ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการศึกษาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Kasper & Blum-Kulka, 1993)

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลวิธีการปฏิเสธคำเชิญตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง จึงได้ดำเนินการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ทั้งงานวิจัยว่าด้วยการปฏิเสธในบริบทต่าง ๆ ได้แก่ งานศึกษาว่าด้วยการเชิญและการตอบรับหรือปฏิเสธคำเชิญ ตลอดจนงานวิจัยด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง และวัจนปฏิบัติศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรมทางภาษาในบริบทของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

การศึกษาวัจนกรรมกรเชิญได้เริ่มต้นจากการศึกษากลวิธีการเชิญในภาษาแม่ จากนั้นมีการศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการเชิญระหว่างภาษาต่าง ๆ ทำให้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชิญแล้วจำนวนหนึ่ง (Al-Hamzi et al., 2020; Al-Marrani & Suraih, 2019; Isaacs & Clark, 1990; Hancher, 1979; Jiang, 2018; Luo, 2019; Salmani-Nodoushan, 2006)

นอกจากมีผู้สนใจศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเภทการเชิญแล้ว ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาการตอบคำเชิญหลายเรื่อง (วิศนี เครือวนิชกรกุล, 2547; Al-Khatib, 2006; Félix-Brasdefer, 2003; Zhu, 2012)

ทั้งนี้ จากการสำรวจงานวิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิเสธได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง งานวิจัยส่วนใหญ่มักเน้นไปที่การศึกษาระบบการปฏิเสธของผู้เรียนภาษาอังกฤษ แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาการปฏิเสธของผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวไทย (Kanchina & Deepadung, 2019; Lin, 2014; Weerachairattana, 2014; Xu, 2021; Zhu, 2012) งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการปฏิเสธระหว่างผู้พูดภาษาไทยกับผู้พูดภาษาอังกฤษ (Phoncharoen, 2019; W. Y. Zheng, 2557) และงานวิจัยที่ศึกษาการปฏิเสธในภาษาไทยของกลุ่มผู้เรียนภาษาไทยชาวไทย (รุษ หลิว และ ประไพพรรณ พึ่งฉิม, 2566) แล้วจำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่พบการศึกษาระบบการปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวไทยอย่างเฉพาะเจาะจง ส่วนงานวิจัยแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลางก็มีอยู่อย่างค่อนข้างจำกัด เช่น งานวิจัยที่ศึกษาวจนกรรมกรแสดงความเห็นแย้งของผู้เรียนภาษาไทยชาวไทย (รดารัตน์ ศรีพันธุ์วรกุล, 2562) งานวิจัยที่ศึกษาการปรับแต่งการขอรับรองของผู้เรียนภาษาไทยชาวไทย (Kanchina & Deepadung, 2019) งานวิจัยที่ศึกษาการใช้การรู้จำและปัญหาการสื่อสารของพจนวัตถุของผู้เรียนภาษาไทยชาวไทย (รดารัตน์ ศรีพันธุ์วรกุล, 2566) งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจความหมายเป็นนัยสนทนาของผู้เรียนภาษาไทยชาวไทย (Kasa & Sripunvoraskul, 2024)

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาการตอบปฏิเสธของผู้พูดภาษาไทยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ มักเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (รุษ หลิว และ ประไพพรรณ พึ่งฉิม, 2566; วิมลพัคตร์ พรหมศรีมาศ, 2543; สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์, 2560) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่เก็บข้อมูลจากบทสนทนาในละครโทรทัศน์ด้วย (ธิดารัตน์ น้อมมนัส, 2546) ผลการศึกษาพบว่า ผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีแบบตรง และมักคำนึงถึงหน้าของผู้ถูกปฏิเสธมากกว่าหน้าของตนเอง (วิมลพัคตร์ พรหมศรีมาศ, 2543) ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับ

การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาและการสื่อสารอย่างสุภาพ (สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์, 2560; Wongsittikan, 2022)

ส่วนในสังคมจีน งานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิเสธที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่อง “หน้า” มีอิทธิพลอย่างมากต่อการใช้กลวิธีการปฏิเสธ ชาวจีนให้ความสำคัญกับการรักษาหน้าของคู่สนทนา และมักเลือกใช้กลวิธีแบบอ้อมในการปฏิเสธ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและรักษาความกลมเกลียวในปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Jia, 2013; Ma, 2020) อย่างไรก็ตาม Hou (2012) ได้ชี้ให้เห็นว่า การตอบปฏิเสธของคนจีนได้เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับทศวรรษ 1980 ซึ่งมีการใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบตรงเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับผู้พูดภาษาไทยแล้ว ผู้พูดภาษาจีนมีแนวโน้มที่จะแสดงการปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมามากกว่า ดังเช่นงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบการตอบปฏิเสธของผู้พูดภาษาจีนกับผู้พูดภาษาไทยของ Phoncharoen (2019) ที่พบว่าแม้ว่าทั้งชาวจีนและชาวไทยมีแนวโน้มเลือกใช้กลวิธีแบบตรงในการปฏิเสธการเชิญในทางเดียวกัน แต่ชาวจีนมีความถี่ในการใช้กลวิธีตรงสูงมากกว่าชาวไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยมีอัตราสูงถึงร้อยละ 60 เทียบกับร้อยละ 20 ของชาวไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในมุมมองของชาวจีน การตอบปฏิเสธคำเชิญไม่ใช่พฤติกรรมที่ต้องหลีกเลี่ยงเท่ากับในวัฒนธรรมไทย

จากงานวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการตอบปฏิเสธคำเชิญเป็นประเด็นที่น่าสนใจนำมาศึกษา แม้ว่าผู้เรียนภาษาที่สองอาจสามารถเลือกใช้กลวิธีในการตอบปฏิเสธได้อย่างหลากหลาย แต่ยังคงเผชิญกับความท้าทายในการเลือกใช้กลวิธีที่เหมาะสม ซึ่งต้องคำนึงถึงการไม่คุกคามหน้าของผู้ฟังมากเกินไป นอกจากนี้ การตอบปฏิเสธคำเชิญยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้เรียนภาษาที่สองจำเป็นต้องเข้าใจในบริบทของเจ้าของภาษา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ซึ่งอาจช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ใหม่ในด้านการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาที่สอง และช่วยให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างชาวไทยและชาวจีนมากขึ้น อันจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวจีนต่อไป

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การเลือกที่จะตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ การกล่าวปฏิเสธคำเชิญ และการไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ ดังนี้

5.1 การเลือกที่จะตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทย และผู้พูดภาษาจีนกลุ่มละ 100 คน คนละ 6 สถานการณ์ รวมทั้งสิ้น 600 คำตอบ ผลการศึกษาพบว่า ในสถานการณ์ที่ต้องการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟัง ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกที่จะตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ ทั้งนี้ การตอบปฏิเสธรวมทั้งการปฏิเสธโดยการกล่าวถ้อยคำ และการปฏิเสธโดยใช้วิธีอื่น ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในตารางนี้เพื่อแสดง “ภาพรวมแนวโน้ม” ของการตอบสนองในระดับพื้นฐานก่อนเข้าสู่การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบในตารางถัดไป ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ตารางแสดงคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม

	CLT ¹		NST		NSC	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การตอบปฏิเสธ	531	88.50	521	86.83	543	90.50
กล่าวถ้อยคำ	531	88.50	512	85.33	543	90.50
ใช้วิธีอื่น	0	0	9	1.50	0	0
การไม่ตอบปฏิเสธ	69	11.50	79	13.17	57	9.50
รวม	600	100	600	100	600	100

¹ ผู้วิจัยใช้ตัวย่อ CLT (Chinese learners of Thai) แทนผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

NST (Native speaker of Thai) แทนผู้พูดภาษาไทย

NSC (Native speaker of Chinese) แทนผู้พูดภาษาจีน

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์ที่ต้องการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟัง ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่มต่างเลือกที่จะตอบปฏิเสธมากกว่าไม่ตอบปฏิเสธ ทั้งนี้ ความถี่ของกลุ่มผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนอยู่ระหว่างกลุ่มผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาจีน ($NST=86.83\% < CLT=88.50\% < NSC=90.50\%$) เมื่อเปรียบเทียบความถี่ที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนกับผู้พูดภาษาไทยเลือกที่จะตอบ ปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟัง พบว่าไม่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($CLT=88.50\% > NST=86.83\%$; $X^2=0.7706$, $p\text{-value}=0.380$, $p>0.05$) และคำตอบผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนกับผู้พูดภาษาจีนเลือกตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟังก็ไม่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ($CLT=88.50\% < NSC=90.50\%$; $X^2=1.276$, $p\text{-value}=0.259$, $p>0.05$) ผลการศึกษาที่พบสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนและผู้พูดภาษาไทยต่างก็มองว่า การตอบปฏิเสธคำเชิญไม่ได้เป็นการกระทำที่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยง ทั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผลการศึกษาดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การปฏิเสธที่ศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากส่วนมากเป็นสถานการณ์การสื่อสารทั่วไปในชีวิตประจำวันที่ไม่ได้มีความเป็นทางการและไม่ได้ส่งผลกระทบต่อหน้าของคู่สนทนามากนัก ผู้พูดส่วนใหญ่จึงไม่ได้รู้สึกลำบากใจที่จะเลือกกล่าวคำปฏิเสธออกไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากได้ให้เหตุผลที่เลือกตอบปฏิเสธว่า หากเป็นการเชิญแบบเผชิญหน้าแล้ว การไม่ตอบปฏิเสธอาจถือว่าไม่สุภาพมากกว่า โดยผู้ตอบแบบสอบถามมองว่า การไม่ตอบหรือการหลีกเลี่ยง อาจถูกตีความว่าเป็นการไม่ให้เกียรติ หรือขาดความจริงใจ ซึ่งอาจคุกคาม “หน้า” ของผู้เชิญมากกว่าการปฏิเสธอย่างสุภาพและชัดเจน ดังนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากจึงมีแนวโน้มที่จะเลือกกล่าวปฏิเสธ ในประเด็นนี้ House and Kádár (2021, p. 106) ได้ชี้ให้เห็นว่า การปฏิเสธเป็นการตอบสนองที่โดยปกติแล้วฝังอยู่ในลำดับของการมีปฏิสัมพันธ์ และมักเกิดขึ้นตามหลังวัจนกรรมบางประเภทต่าง ๆ เช่น การขอร้อง โดยถือเป็นปรากฏการณ์ทางการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามแบบแผน ซึ่งมักแสดงออกผ่านวัจนกรรมที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบ กล่าวคือ การปฏิเสธไม่ใช่วัจนกรรมที่มีคุณค่าทางวัจนสัมพันธ์

(illocutionary value) โดยตรง แต่มีคุณค่าทางปฏิสัมพันธ์ (interactional value) มากกว่า ส่วนการตอบปฏิเสธโดยใช้วิธีอื่นปรากฏในคำตอบของกลุ่มผู้พูดภาษาไทยเท่านั้น เช่น การส่งข้อความ การใช้ภาษากาย หรือการแสดงท่าทางที่สื่อถึงการปฏิเสธ แสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทยมักหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิเสธดูสุภาพมากขึ้น

5.2 การกล่าวปฏิเสธคำเชิญ

ผู้วิจัยนำข้อความย่อยที่แบ่งได้มาจำแนกเป็นกลวิธีทางภาษาในการตอบปฏิเสธโดยอิงจากรูปแบบและประเภทกลวิธีการปฏิเสธของ Beebe et al. (1990) ประกอบกับการพิจารณาจากภาษา เนื้อความ และแนวทางจากงานวิจัยที่มีมาก่อน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ภาพรวมของการเลือกใช้กลวิธีการกล่าวปฏิเสธคำเชิญ และการเปรียบเทียบกลวิธีการกล่าวปฏิเสธคำเชิญ ดังนี้

5.2.1 ภาพรวมของกลวิธีการกล่าวปฏิเสธคำเชิญ

กลวิธีการกล่าวปฏิเสธคำเชิญที่พบในงานวิจัยชิ้นนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลวิธีตรง กลวิธีอ้อม และกลวิธีเสริม ปรากฏในความถี่ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

ตารางแสดงภาพรวมของการเลือกใช้กลวิธีการกล่าวปฏิเสธคำเชิญของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลวิธีการ กล่าวปฏิเสธคำเชิญ	CLT		NST		NSC	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลวิธีตรง	219	16.14	128	10.46	258	17.40
กลวิธีอ้อม	881	64.92	900	73.53	846	57.05
กลวิธีเสริม	257	18.94	196	16.01	379	25.56
รวม	1357	100	1224	100	1483	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 3 กลุ่มต่างเลือกที่จะกล่าวปฏิเสธคำเชิญแบบอ้อมมากกว่าปฏิเสธแบบตรง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ รุข หลิว และ ประไพพรรณ พึ่งฉิม (2566) อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมที่มีบริบทสูงของไทยและจีนที่นิยมบ่งบอกเป็นนัยในการสื่อสาร (Hall, 1976)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสังเกตคือ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้กลวิธีแบบตรงในความถี่สูงมากกว่าผู้พูดภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($CLT = 16.14\% > NST = 10.46\%$; $X^2 = 17.8480$, $p\text{-value} = 0.00002$, $p < 0.05$) แต่ใกล้เคียงกับผู้พูดภาษาจีน ($CLT = 16.14\% < NSC = 17.40\%$; $X^2 = 0.8033$, $p\text{-value} = 0.37012$, $p > 0.05$) แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนยังคงใช้แนวทางการปฏิเสธแบบตรงในระดับใกล้เคียงกับผู้พูดภาษาจีน ในขณะที่ผู้พูดภาษาไทยนิยมหลีกเลี่ยงกลวิธีแบบตรงไปตรงมา ความแตกต่างนี้อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีนได้ เนื่องจากอาจทำให้ผู้พูดภาษาไทยรู้สึกที่ชาวจีนใช้ถ้อยคำที่คุกคามหน้ามากเกินไป ขาดความรู้สึก “เกรงใจ” ไม่ให้ความสำคัญกับการรักษา “น้ำใจ” ผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการที่กลุ่ม ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนและกลุ่มผู้พูดภาษาจีนเลือกกล่าวปฏิเสธแบบตรงในความถี่สูงอาจเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของจีนในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลให้คนรุ่นใหม่กล้าแสดงออกถึงความต้องการและการตัดสินใจของตนเองมากขึ้น แตกต่างจากค่านิยมและสังคมวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่มักหลีกเลี่ยงการปฏิเสธโดยตรง (Hou, 2012)

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้กลวิธีแบบอ้อมน้อยกว่าผู้พูดภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($CLT = 64.92\% < NST = 73.53\%$; $X^2 = 22.2883$, $p\text{-value} < 0.00001$, $p < 0.05$) แต่มากกว่าผู้พูดภาษาจีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($CLT = 64.92\% > NSC = 57.05\%$; $X^2 = 18.4448$, $p\text{-value} = 0.00002$, $p < 0.05$) แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีแนวโน้มปรับตัวให้เข้าใจภาษาไทยมากขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ภาษาเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนก็ยังคงใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมน้อยกว่าผู้พูดภาษาไทย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากโครงสร้างทางภาษาหรือวัฒนธรรมของภาษาจีน ซึ่งให้ความสำคัญกับความชัดเจนมากกว่าในบางสถานการณ์ หรืออาจเป็นผลมาจากข้อจำกัดในการใช้ภาษาของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน เนื่องจาก ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมักจะมีคลังคำศัพท์และความรู้

ด้านไวยากรณ์ที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถใช้การปฏิเสธแบบอ้อมที่ต้องใช้ภาษาที่ละเอียดอ่อน มีความซับซ้อนได้ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนที่มีระดับความสามารถทางภาษาต่ำกว่ามักมีแนวโน้มเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบตรงมากกว่า เนื่องจากยังขาดความรู้หรือทักษะในการเลือกใช้ถ้อยคำที่ช่วยลดความรุนแรงของการปฏิเสธ หรือยังไม่เข้าใจวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมตามที่ใช้กันในบริบททางสังคม (Félix-Brasdefer, 2008; Taguchi, 2013)

5.2.2 การเปรียบเทียบกลวิธีการกล่าวปฏิเสธคำเชิญ

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีย่อยที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ในการตอบปฏิเสธคำเชิญ โดยนำเสนอผลการเปรียบเทียบระหว่างกลวิธีตรง กลวิธีอ้อม และกลวิธีเสริม เพื่อแสดงให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างในการใช้ภาษาของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนกับผู้พูดภาษาไทย รวมถึงอิทธิพลของภาษาจีนที่อาจส่งผลกระทบต่อการใช้ภาษาไทยของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) กลวิธีตรง

กลวิธีตรงในงานวิจัยนี้ หมายถึง ถ้อยคำที่ผู้พูดแสดงการปฏิเสธผู้ฟังอย่างชัดเจน กล่าวปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการตกแต่งถ้อยคำที่ทำให้อ่อนลงหรือลดน้ำหนักความรุนแรงในการตอบปฏิเสธคำเชิญ มักปรากฏคำบอกปฏิเสธเพื่อแสดงการตัดสินใจของผู้พูด เช่น “ไม่” “อย่า” “ไม่ได้” “ไม่ต้อง” เป็นต้น ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าผู้พูดได้ตอบปฏิเสธคำเชิญของตนโดยไม่ต้องพึ่งพาบริบทเพิ่มเติม กลวิธีตรงที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่มใช้ปรากฏในความถี่ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3

ตารางแสดงกลวิธีตรงและจำนวนความถี่ในการปรากฏของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลวิธีตรง	CLT		NST		NSC	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1) การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา	65	4.79	27	2.21	89	6.00
2) การปฏิเสธโดยแสดงความไม่ต้องการหรือความไม่สามารถ	154	11.35	101	8.25	169	11.40
ตอบรับคำเชิญ						
รวม	219	16.14	128	10.46	258	17.40

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนและผู้พูดภาษาจีนใช้การปฏิเสธแบบตรงมากกว่าผู้พูดภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความแตกต่างนี้อาจเกิดจากบรรทัดฐานทางสังคมและรูปแบบการสื่อสารของแต่ละวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเลือกใช้กลวิธีในการปฏิเสธ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวอันเนื่องมาจากนโยบาย “ลูกคนเดียว” ที่จีนนำมาใช้ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ทำให้คนรุ่นใหม่ที่อยู่ในครอบครัวเล็กที่มีลูกเพียงคนเดียวได้รับความสนใจทั้งหมดจากพ่อแม่และปู่ย่าตายายทั้งหลาย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวนี้ได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวจีน ดังที่ Li et al. (2016, pp. 8-9) ได้กล่าวว่า นโยบาย “ลูกคนเดียว” (One-Child Policy: OCP) ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง โดยตามสถิติขององค์การสหประชาชาติ นโยบายนี้ได้นำไปสู่โครงสร้างครอบครัวแบบ “4-2-1” ในสังคมจีน กล่าวคือ ประกอบด้วยปู่ย่าตายาย 4 คน พ่อแม่ 2 คน และลูกเพียง 1 คน ในกระบวนการเติบโต เด็กที่เป็นลูกคนเดียวมีพัฒนาการทางภาษาที่ขาด “รูปแบบการโต้ตอบระหว่างพี่น้อง” เนื่องจากไม่มีพี่น้องให้โต้ตอบหรือเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้การโต้ตอบระหว่างพี่น้องกับการโต้ตอบกับเพื่อนรุ่นเดียวกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การขาดประสบการณ์การโต้ตอบระหว่างพี่น้องจึงเป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในแง่ของผลกระทบต่อพัฒนาการทางภาษา แม้เด็กเหล่านี้จะมีโอกาสโต้ตอบกับเพื่อนรุ่นเดียวกันอย่างเพียงพอ แต่การโต้ตอบในลักษณะนั้นถือเป็น “การโต้ตอบระหว่างคนแปลกหน้า” ซึ่งตามธรรมชาติแล้วไม่ใช่ความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ ในทางภาษาศาสตร์ ยังพบว่าเด็กที่เติบโตในบริบทเช่นนี้มีแนวโน้มที่จะขาดการใช้คำเรียกเครือญาติแบบเฉพาะเจาะจง เช่น คำเรียก “姑姑” (คุณป้า—พี่หรือน้องสาวของพ่อ) หรือ “舅舅” (คุณน้า—พี่หรือน้องชายของแม่) ซึ่งเป็นคำเรียกเครือญาติแบบเฉพาะเจาะจง ไม่เหมือนคำว่า “叔叔” (คุณอา—น้องชายของพ่อหรือใช้เรียกผู้ชายแปลกหน้าที่อายุน้อยกว่าพ่อ) หรือ “阿姨” (คุณน้า—พี่หรือน้องสาวของแม่หรือใช้เรียกผู้หญิงแปลกหน้าที่อายุเท่า ๆ กับแม่) ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกญาติทั้งในครอบครัวอย่างเฉพาะ และไม่ใช่เพียง

คำเรียกรวมแบบทั่วไปได้ นอกจากนี้ กระแสปัจเจกนิยมรูปแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของจีนยังได้ปรากฏให้เห็นผ่านการใช้ภาษาที่มีความตรงไปตรงมามากขึ้น (Y. Pan & Kádár, 2011, p. 124) คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบัน ปฏิเสธระบบอำนาจนิยมและการสั่งสอนในรูปแบบเก่า มีแนวคิดปัจเจกนิยมและมีความคิดอิสระมากขึ้น นอกจากนี้การสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลที่เน้นความเป็นอิสระและการพึ่งพาตนเองยังเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การพึ่งพากันและกันในสังคมเริ่มลดน้อยลง (Guan, 2021, p. 30) ส่งผลให้คนจีนรุ่นใหม่มักทำตามสิ่งที่ตนเองต้องการอย่างตรงไปตรงมา และกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองหรือกล้าที่จะปฏิเสธมากขึ้นเมื่อเผชิญกับคำเชิญ

ทั้งนี้ กลวิธีตรงที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่มใช้มี 2 แบบ คือ การปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา และการปฏิเสธโดยแสดงความไม่ต้องการหรือความไม่สามารถตอบรับคำเชิญ ซึ่งเป็นกลวิธีตรงที่ปรากฏในความถี่สูงที่สุดในคำตอบของทั้ง 3 กลุ่ม ในด้านความถี่พบว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีการใช้กลวิธีตรงทั้ง 2 แบบมากกว่าผู้พูดภาษาไทย แต่น้อยกว่าผู้พูดภาษาจีนกลาง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนอาจถ่ายโอนรูปแบบการแสดงการปฏิเสธมาจากภาษาแม่ โดยสังเกตได้จากผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนจำนวนหนึ่งมีการใช้ถ้อยคำว่า “อย่าเลย” “ไม่ต้อง” “ไม่ต้องแล้ว” “ไม่เอาแล้ว” ซึ่งน่าจะเกิดจากการแปลตรงตัวมาจากถ้อยคำในภาษาจีน คือ “可別了” “不用” “不用了” “不要了” ตามลำดับ ซึ่งล้วนเป็นถ้อยคำที่ผู้พูดภาษาจีนนิยมใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการปฏิเสธ การขอร้อง ข้อเสนอ คำแนะนำ หรือคำเชิญที่สามารถแสดงการปฏิเสธอย่างชัดเจนได้ทันที สำหรับคำว่า “可別了” นั้น มีลักษณะพิเศษตรงที่มีการเติมคำว่า “可” ไว้หน้าคำว่า “別” (อย่า) เพื่อเสริมแรงจูงใจทางน้ำเสียงในเชิงขอร้อง ช่วยให้ถ้อยคำดังกล่าวมีน้ำหนักมากขึ้นในการแสดงการปฏิเสธ ส่วนคำว่า “不用” (‘ไม่ต้อง’) “不用了” (‘ไม่ต้องแล้ว’) “不要了” (‘ไม่เอาแล้ว’) เป็นคำปฏิเสธแบบตรงในโครงสร้างภาษาจีนในรูปแบบ “不

(‘ไม่’) + กริยา (V)” ซึ่งถือเป็นลักษณะที่พบได้ทั่วไปในการปฏิเสธโดยตรง (J. L. Zheng, 2022, p. 12)

นอกจากนี้ Lee (2016, p. 260) ชี้ให้เห็นว่า ในบริบทที่ผู้พูดและผู้ฟังมีสถานภาพทางสังคมเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับคำร้องขอหรือคำเชิญ การใช้คำปฏิเสธโดยตรง เช่น “不了” (‘ไม่แล้ว’) หรือ “不需要了” (‘ไม่ต้องแล้ว’) ก็พบได้บ่อยในภาษาจีน การแสดงออกเช่นนี้สะท้อนถึงความต้องการในการให้คำตอบที่ชัดเจน นอกจากนี้ การปฏิเสธแบบตรงยังปรากฏในหลากหลายลำดับชั้นทางสังคม โดยเฉพาะในการปฏิเสธคำเชิญหรือข้อเสนอ ซึ่งพบว่าเป็นกลวิธีที่นิยมเป็นอันดับสองรองจากการให้เหตุผล Chen et al. (1995) อธิบายว่า การใช้กลวิธีนี้มีเป้าหมายเพื่อลดภาระทางจิตใจของผู้ฟัง จึงถือเป็นวิธีหนึ่งในการแสดงออกถึงความสุภาพในบริบทของวัฒนธรรมจีน ตัวอย่างเช่น

(1) ตัวอย่างของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

เออ...อย่าเลย อย่าเรียกผมไปงานแบบนี้เลย ผมไม่ชอบไปงานแบบนี้จริง ๆ

จากตัวอย่างที่ (1) เป็นสถานการณ์การกล่าวปฏิเสธเพื่อนร่วมหอในการเชิญไปงานบรรยายเรื่องความรู้ด้านความปลอดภัย ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนกล่าวปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมาโดยใช้รูปภาษาที่ว่า “อย่า” “ไม่ชอบ” ซึ่งสื่อถึงให้เห็นว่าผู้พูดรู้สึกไม่เต็มใจและไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างชัดเจนว่าไม่ควรชวนไปงานลักษณะนี้ เป็นการปฏิเสธที่มีน้ำเสียงเน้นย้ำความรู้สึก

2) กลวิธีอ้อม

กลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญแบบอ้อม ในงานวิจัยนี้ หมายถึง กลวิธีที่ผู้พูดแสดงเจตนาการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟังโดยไม่สามารถตีความความหมายได้ตรงตามรูปภาษาที่ใช้ แต่ผู้ฟังสามารถตีความได้ว่าเป็นการตอบปฏิเสธได้โดยพิจารณาจากบริบท เหตุการณ์แวดล้อม และจากความหมายตามรูปภาษาของหน่วยคิด

(ฟาร์ตีณี สามะแอ และคณะ, 2562) กล่าวคือ ผู้ฟังสามารถตีความโดยอาศัย รายละเอียดของการสื่อ ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ที่ผู้พูดกับผู้ฟังมีร่วมกัน (Grice, 1975) นอกจากนี้ยังรวมถึงกลวิธีการปฏิเสธแบบลดน้ำหนักความรุนแรง (Mitigated Refusals) ซึ่งเป็นกลวิธีที่ได้รับการตกแต่งภาษาที่ทำให้การปฏิเสธมีความอ่อนลงหรือลดน้ำหนักความรุนแรง เป็นการปฏิเสธผู้ฟังอย่างอ้อมค้อม ไม่ตรงไปตรงมา เพื่อลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิเสธโดยตรงต่อคู่สนทนา (Félix-Brasdefer, 2008, p. 74) กลวิธีอ้อมที่พบสามารถแบ่งได้ 11 กลวิธี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4

ตารางแสดงกลวิธีอ้อมและจำนวนความถี่ในการปรากฏของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลวิธีอ้อม	CLT		NST		NSC	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1) การให้เหตุผล	252	18.57	194	15.85	293	19.76
2) การแสดงการขอโทษ	142	10.46	129	10.54	96	6.47
3) การเสนอทางเลือก	126	9.29	91	7.43	91	6.14
4) การสัญญาว่าจะตอบรับคำเชิญในอนาคต	85	6.26	80	6.54	89	6.00
5) การแสดงความลังเลหรือไม่แน่ใจ	83	6.12	38	3.10	18	1.21
6) การถอนตัวออกจากสถานการณ์	64	4.72	93	7.60	57	3.84
7) การแสดงความเสียดาย	39	2.87	116	9.48	78	5.26
8) การใช้รูปภาพที่ทำให้ความอ่อนลง	34	2.51	99	8.09	44	2.97
9) การตอบกึ่งตอบรับกึ่งปฏิเสธ	31	2.28	24	1.96	35	2.36
10) การผัดผ่อนการให้คำตอบ	19	1.40	22	1.80	0	0
11) การล้อเล่น	6	0.44	14	1.14	45	3.03
รวม	881	64.92	900	73.53	846	57.05

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า กลวิธีอ้อมที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาจีนใช้ในการกล่าวปฏิเสธคำเชิญมีความหลากหลายและมีลักษณะคล้ายกัน โดยกลวิธีอ้อมที่ปรากฏมากที่สุดในคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ การให้เหตุผล สะท้อนให้เห็นว่าทั้งชาวจีนและชาวไทยให้ความสำคัญกับการลดน้ำหนักการคุกคามหน้าผู้ฟัง เนื่องจากการให้เหตุผลเป็นกลวิธีที่แสดงว่าผู้พูดคำนึงถึงผู้ฟังและมีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวปฏิเสธออกมาในสถานการณ์นั้น ๆ (Brown & Levinson, 1987) ในขณะเดียวกันก็ช่วยให้การตอบปฏิเสธมีน้ำหนักมากขึ้นด้วย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่าเหตุผลที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ในการปฏิเสธมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่เหตุผลแบบกว้าง ๆ ที่ไม่ระบุรายละเอียดชัดเจน ไปจนถึงเหตุผลที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยมีการระบุบุคคล สถานที่ หรือสถานการณ์อย่างชัดเจน ซึ่งมักจะอ้างถึงสมาชิกในครอบครัว พ่อ แม่ พี่น้อง รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับบ้าน และเพื่อนฝูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Xu (2021, p. 79) ที่พบว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวจีนมักใช้เหตุผลเกี่ยวกับครอบครัวมากที่สุดในการปฏิเสธ สิ่งนี้สะท้อนถึงอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นสังคมแบบพึ่งพา ดังที่ Lin (2014) ได้อธิบายว่าปรากฏการณ์นี้เกิดจากอิทธิพลของวัฒนธรรมภาษาแม่ของจีน โดยผู้พูดภาษาจีนมักจะอธิบายเหตุผลก่อนแล้วจึงแสดงความเสียดายเมื่อต้องปฏิเสธ ด้วยเหตุนี้ การให้เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวจึงเป็นกลวิธีที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนนิยมใช้ และผู้ฟังมักยอมรับได้ง่าย ตัวอย่างเช่น

(2) ตัวอย่างของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

ขอโทษจริง ๆ นะคะอาจารย์ วันนั้นหนูคงไม่สามารถไปกับท่านได้แล้วค่ะ
เพราะว่าวันนั้นหนูไปช่วยรุ่นพี่คนหนึ่งย้ายหอพักค่ะ

จากตัวอย่างที่ (2) เป็นสถานการณ์การกล่าวปฏิเสธอาจารย์ในการเชิญไปงานนิทรรศการหนังสือ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนกล่าวปฏิเสธโดยแสดงการให้เหตุผลแบบเฉพาะเจาะจงดังปรากฏในรูปภาษาที่ว่า “ไปช่วยรุ่นพี่คนหนึ่งย้ายหอพัก” ซึ่งแสดง

ถึงรายละเอียดที่ชัดเจนทั้งในแง่ของบุคคล กิจกรรม และสถานที่ ทำให้การปฏิเสธมีความน่าเชื่อถือและแสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีเหตุผลที่จำเป็นจริง ๆ จึงไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีลักษณะเด่นในการใช้กลวิธีนี้คือ การให้เหตุผลโดยลดคุณค่าของตนเอง ซึ่งหมายถึงการที่ผู้พูดแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนกับคู่สนทนา กลวิธีการใช้ภาษาดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกลวิธีเชิงปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมวัฒนธรรมจีน ซึ่งให้ความสำคัญกับการลดตนเอง การใช้ภาษาที่แสดงถึงความอ่อนน้อม การล้อเล่นกับตนเอง หรือการลดทอนคุณค่าของตนเอง จึงเป็นการรักษาความกลมเกลียวในการปฏิสัมพันธ์ แสดงความสุภาพ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมในสังคมจีน (Brown & Levinson, 1987; Gu, 1990; Kádár, 2024) ตัวอย่างเช่น

(3) ตัวอย่างของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

โห หมูอ้วนอย่างฉันยังพยายามลดน้ำหนักอยู่เลย

จากตัวอย่างที่ (3) เป็นสถานการณ์การกล่าวปฏิเสธเพื่อนร่วมหอในการเชิญไปรับประทานอาหาร ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ถ้อยคำว่า “หมูอ้วนอย่างฉันยังพยายามลดน้ำหนักอยู่เลย” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้พูดไม่พร้อมในการไปรับประทานอาหารกับผู้ฟังเนื่องจากมีปัญหารูปร่าง ผู้พูดได้แสดงการลดคุณค่าของผู้พูดด้านรูปลักษณ์ภายนอก โดยเปรียบเทียบตนเองเป็นหมูซึ่งเป็นสัตว์ที่มักถูกนำมาเปรียบเทียบในเชิงลบเรื่องความอ้วนในภาษาจีน

นอกจากการให้เหตุผล กลวิธีการตอบปฏิเสธที่พบในความถี่รองลงมา คือ การแสดงการขอโทษ ซึ่งหมายถึง กลวิธีที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงการยอมรับผิดที่ไม่สามารถตอบรับคำเชิญของผู้ฟัง โดยใช้คำแสดงการขอโทษ ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้พูดแสดงให้เห็นว่าตระหนักถึงการยอมรับผิดสำหรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นโดยตนเองและจำเป็นต้องแก้ไข ถือเป็นการแสดงความสุภาพที่สำคัญ และจัดเป็นกลวิธีการลดความรุนแรง (Sattar & Farnia, 2014, p. 18)

Hudson et al. (1995) ได้จัดประเภทของการให้เหตุผลและการขอโทษว่าเป็นรูปแบบที่เป็นแบบแผนของการปฏิเสธ (conventionalized refusals) จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิเสธพบว่า ส่วนใหญ่จัดประเภทการขอโทษอยู่ในกลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อม กล่าวคือ วิมลพัคตร์ พรหมศรีมาศ (2543, น. 61-62) ได้จัดการขอโทษอยู่ในกลุ่มกลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้สอดคล้องกับ Wongsittikan (2022, p. 139) ซึ่งอธิบายว่า การแสดงเจตนาหลักในการปฏิเสธ (refusal head act) ประกอบด้วยกลวิธีการปฏิเสธแบบตรงและการปฏิเสธแบบแผนที่เป็นที่ยอมรับในสังคม ได้แก่ การให้เหตุผลและการขอโทษ เนื่องจากสามารถพิจารณาได้ว่าการขอโทษมีน้ำหนักของการแสดงเจตนาในการปฏิเสธที่มากกว่ากลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมประเภทอื่น ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนได้เลือกใช้คำแสดงการขอโทษเป็นการบ่งชี้โดยอ้อมว่าอาจมีการปฏิเสธตามมา โดยทำหน้าที่เป็น “สัญญาณเตือน” ว่ากำลังจะมีคำตอบที่ไม่ตรงตามความปรารถนาของผู้ฟัง ช่วยให้ผู้ฟังเตรียมใจรับการปฏิเสธได้ดีขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนและผู้พูดภาษาไทยไม่ได้ใช้การขอโทษในตำแหน่งที่ตายตัว ส่วนใหญ่มักปรากฏในตำแหน่งแรกหรือตำแหน่งสุดท้ายของการสนทนา นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมักใช้กลวิธีการขอโทษร่วมกับกลวิธีอื่น ๆ โดยมักปรากฏคำว่า “ขอโทษ” และในบางกรณีอาจมีการเพิ่มคำว่า “ต้อง” “จริง” “มาก” เพื่อเน้นย้ำความจริงใจในการขอโทษ ตัวอย่างเช่น

(4) ตัวอย่างของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

ต้องขอโทษจริง ๆ วันนั้นฉันคงไปไม่ได้แล้วค่ะ

จากตัวอย่างที่ (4) เป็นสถานการณ์การกล่าวปฏิเสธเพื่อนร่วมชั้นเรียนในการเชิญไปงานนิทรรศการภาพถ่าย ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนเริ่มต้นด้วยถ้อยคำว่า “ต้องขอโทษจริง ๆ” ซึ่งเป็นการปฏิเสธโดยแสดงการยอมรับผิด การแสดงความรู้สึกเสียใจ หรือขออภัยที่ไม่สามารถตอบรับคำเชิญได้ ทำให้ผู้ฟังสามารถตีความได้ว่าผู้พูดต้องการสื่อเจตนาปฏิเสธ แต่พยายามลดผลกระทบเชิงลบของการปฏิเสธ โดนมีการเพิ่มคำว่า “ต้อง” “จริง ๆ” เพื่อเน้นย้ำความจริงใจในการขอโทษ การขอโทษจึง

จัดเป็นกลวิธีอ้อม โดยมีลักษณะของการแสดงการปฏิเสธในรูปแบบที่สุภาพ ซึ่งช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่นและลดโอกาสที่ผู้ฟังจะรู้สึกไม่พอใจหรือเสียความรู้สึก

3) กลวิธีเสริม

กลวิธีเสริมในงานวิจัยนี้ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำที่เมื่อปรากฏเพียงลำพังจะไม่ได้สื่อเจตนาของการปฏิเสธว่าไม่ต้องการกระทำกิจกรรมที่ผู้ฟังเชิญชวน ไม่ได้มีนัยทางความหมายเป็นการปฏิเสธ แต่เป็นการที่ผู้พูดนำมาใช้เสริมกลวิธีหลักในการตอบปฏิเสธคำเชิญ เพื่อให้การปฏิเสธสมบูรณ์และนุ่มนวลยิ่งขึ้น กล่าวคือ กลวิธีเสริมไม่สามารถปรากฏอยู่เดี่ยว ๆ ได้ แต่ต้องปรากฏร่วมกับกลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญแบบตรง และ/หรือกลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญแบบอ้อม ในงานวิจัยนี้ กลวิธีเสริมในการตอบปฏิเสธคำเชิญสามารถช่วยให้การปฏิเสธดูสุภาพ เป็นมิตร เป็นธรรมชาติมากขึ้น และรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่สนทนา กลวิธีเสริมที่พบสามารถแบ่งได้ 8 กลวิธี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5

ตารางแสดงกลวิธีเสริมและจำนวนความถี่ในการปรากฏของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลวิธีเสริม	CLT		NST		NSC	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1) การแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นเชิงบวก	97	7.15	41	3.35	88	5.93
2) การแสดงการขอบคุณ	60	4.42	60	4.90	80	5.39
3) การขอความเห็นใจจากคู่สนทนา	28	2.06	0	0	20	1.35
4) การใช้คำเรียก	26	1.92	27	2.21	76	5.12
5) การแสดงความปรารถนาดี	21	1.55	14	1.14	26	1.75
6) การใช้คำอุทาน	20	1.47	25	2.04	53	3.57
7) การเกริ่นความ	5	0.37	1	0.08	0	0
8) การถาม	0	0	28	2.29	36	2.43
รวม	257	18.94	196	16.01	379	25.56

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่า กลวิธีเสริมที่ทั้งผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาจีนนิยมใช้คือ การแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นเชิงบวก และการแสดงความขอบคุณ จากข้อมูลในแบบสอบถามพบว่า กลวิธีการแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นเชิงบวกสามารถปรากฏใน 4 ลักษณะ คือ การแสดงทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรม การแสดงความชื่นชมต่อผู้เชิญ การแสดงความต้องการที่จะรับคำเชิญ และการแสดงความหวังที่จะมีโอกาสร่วมกันในอนาคต เป็นกลวิธีที่ช่วยส่งเสริมหน้าด่านบวกของผู้ฟัง สามารถเสริมสร้างความใกล้ชิดและความไว้วางใจระหว่างคู่สนทนา ตัวอย่างเช่น

(5) ตัวอย่างของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

ฟังดูแล้วน่าสนใจมากครับ แต่ยังไม่รู้ว่าว่างหรือไม่ว่างครับ

จากตัวอย่างที่ (5) เป็นสถานการณ์การกล่าวปฏิเสธเพื่อนร่วมชั้นเรียนในการเชิญไปงานนิทรรศการภาพถ่าย ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ถ้อยคำว่า “ฟังดูน่าสนใจมาก” ซึ่งเป็นกลวิธีเสริมประเภทการแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นเชิงบวก เพื่อแสดงทัศนคติในเชิงสนับสนุนต่อกิจกรรมดังกล่าว จากนั้นจึงตามด้วย กลวิธีหลัก คือ การตอบปฏิเสธคำเชิญแบบอ้อมโดยแสดงความลังเลว่า “แต่ยังไม่รู้ว่าว่างหรือไม่ว่างครับ”

กลวิธีเสริมอีกกลวิธีหนึ่งที่ปรากฏในความถี่ค่อนข้างสูง คือ การแสดงการขอบคุณ ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำแสดงความขอบคุณหรือความซาบซึ้งใจต่อผู้ฟัง เพื่อตอบสนองของคำเชิญของผู้ฟังซึ่งผู้พูดมองว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง จึงเลือกแสดงความขอบคุณ (Searle, 1969) หรือสำนึกในความปรารถนาดีของผู้ฟังที่มีต่อตนเอง โดยมักปรากฏคำว่า “ขอบคุณ” “ขอบใจ” “ขอบคุณที่...” หรือ “ขอบคุณสำหรับ...” และมักตามด้วยคำเชื่อม “แต่” เพื่อแสดงการปฏิเสธ การขอบคุณก่อนปฏิเสธนี้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดเห็นคุณค่าและซาบซึ้งในความปรารถนาดีของผู้ฟัง แม้จะต้องปฏิเสธคำเชิญนั้นก็ตาม เป็นการรักษาน้ำใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ตัวอย่างเช่น

(6) ตัวอย่างของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน

ขอบคุณที่ท่านดูหน้าผมขนาดนี้ครับ แต่ผมไม่สามารถไปพูดได้จริงๆครับ
เพราะว่าผมยังไม่มีประสบการณ์เยอะพอครับ หวังว่าอาจารย์จะเข้าใจครับ

จากตัวอย่างที่ (6) เป็นสถานการณ์การกล่าวปฏิเสธอาจารย์ในการเชิญไปงานเลี้ยงต้อนรับน้องใหม่และแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้รูปภาษาว่า “ขอบคุณที่...” ซึ่งเป็นกลวิธีเสริมเพื่อแสดงความรู้สึกซาบซึ้งใจที่ผู้ฟังเชิญไปร่วมงาน และแสดงความสุภาพต่ออาจารย์ ประกอบกับกลวิธีหลักซึ่งเป็นการตอบปฏิเสธคำเชิญแบบอ้อมโดยให้เหตุผลว่า “ยังไม่มีประสบการณ์เยอะพอ”

ทั้งนี้ การที่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนใช้ถ้อยคำว่า “ขอบคุณที่ท่านดูหน้าผมขนาดนี้ครับ” สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากการนำรูปแบบประโยคที่ตายตัวจากภาษาแม่มาใช้ คือ “谢谢您看重我 (ขอบคุณที่ท่านให้ความสำคัญกับผม)” ซึ่งอาจส่งผลให้การใช้ภาษาของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนแตกต่างจากเจ้าของภาษา ดูไม่เป็นธรรมชาติ และทำให้ผู้ฟังรู้สึกแปลกใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen et al. (1995) ซึ่งพบว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวจีนมักถ่ายโอนกลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมในภาษาจีนไปใช้ในภาษาอังกฤษ ปรากฏการณ์เช่นนี้อาจทำให้การแสดงออกไม่ตรงประเด็นหรือไม่สอดคล้องกับธรรมเนียมทางวัฒนธรรมของอังกฤษ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร Chen et al. (1995) ได้จัดกลวิธีเช่นนี้ในกลุ่มการปฏิเสธพหุเป็นพิธี (ritual refusal) ซึ่งเป็นรูปแบบการปฏิเสธที่เป็นลักษณะเฉพาะในสังคมจีน มีลักษณะไม่สอดคล้องกันระหว่างเจตนาและการกระทำ และมักแสดงออกผ่านสูตรตายตัว (formulaic) บางอย่าง ซึ่งหมายถึงการใช้รูปแบบหรือโครงสร้างที่ซ้ำซากหรือตายตัวในบริบทต่าง ๆ เช่น “太麻烦” (‘รบกวนคุณมากเกินไป’)

5.3 การไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ

สำหรับคำตอบที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ พบว่าปรากฏเฉพาะในสถานการณ์การตอบปฏิเสธคำเชิญของอาจารย์ และสถานการณ์การปฏิเสธเพื่อนที่เชิญไปงานเลี้ยงวันเกิด โดยมีการให้เหตุผลที่แตกต่างกันไป เมื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่มเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ

ของคู่สนทนา สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่เน้นผู้พูด กลุ่มที่เน้นผู้ฟัง และกลุ่มที่เน้นทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6

ตารางแสดงสาเหตุของการไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้ตอบแบบสอบถาม

การไม่ตอบปฏิเสธคำเชิญ	CLT		NST		NSC	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่เน้นผู้พูด	45	65.22	31	39.24	24	42.11
1) คำเชิญก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสามารถยอมรับได้	21	30.43	8	10.13	12	21.05
2) คำนึงถึงความสามารถทางภาษาของตนเอง	10	14.49	0	0	0	0
กลุ่มที่เน้นผู้พูด	45	65.22	31	39.24	24	42.11
3) คำนึงถึงผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นกับตนเอง	7	10.15	2	2.53	4	7.02
4) คำนึงถึงสถานการณ์การปฏิเสธ	4	5.80	18	22.78	6	10.53
5) ไม่รู้จะปฏิเสธอย่างไร	3	4.35	3	3.80	2	3.51
กลุ่มที่เน้นผู้ฟัง	18	26.09	43	54.43	29	50.88
6) คำนึงถึงสถานภาพของผู้ฟัง	11	15.94	32	40.51	23	40.35
7) คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง	7	10.15	11	13.92	6	10.53
กลุ่มที่เน้นทั้งผู้พูดและผู้ฟัง	6	8.70	5	6.33	4	7.02
8) คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา	6	8.70	5	6.33	4	7.02
รวม	69	100	79	100	57	100

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่มให้เหตุผลที่แตกต่างกันไปในการเลือกไม่ตอบปฏิเสธ สาเหตุของการไม่เลือกตอบปฏิเสธคำเชิญของกลุ่มผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนที่พบมากที่สุด คือ การคำนึงถึงประเด็นที่ว่าคำเชิญก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสามารถยอมรับได้ โดยส่วนใหญ่มองว่าการเชิญของผู้ฟังเป็นผลประโยชน์แก่ตนเอง โดยเฉพาะด้านการเพิ่มโอกาสในการฝึกพูด

ภาษาไทยหรือสนทนากับชาวไทยมากขึ้น จึงเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธ นอกจากนี้ การคำนึงถึงความสามารถทางภาษาของตนเองก็เป็นอีกสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธ เนื่องจากไม่มั่นใจในการใช้ภาษาไทยของตนเอง จึงกังวลว่าการปฏิเสธอาจถูกตีความผิดหรือสื่อสารได้ไม่ชัดเจน

ขณะที่กลุ่มผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาจีนคำนึงถึงสถานภาพของผู้ฟังมากที่สุด โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า อาจารย์เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ มีสถานภาพสูงกว่า และเป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพ มีความรู้สึกเกรงใจที่จะปฏิเสธ หากกล่าวปฏิเสธ อาจถูกมองว่าเป็นการไม่ให้เกียรติหรือไม่เหมาะสมตามมารยาททางสังคม จึงเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธ สะท้อนให้เห็นว่าไทยและจีนเป็นสังคมที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นสังคมชนชั้นที่ให้ความเคารพผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า (Komin, 1991) และให้ความสำคัญกับการเคารพนับถือผู้อาวุโส (W. Y. Zheng, 2557) แสดงให้เห็นว่า สถานภาพของคู่สนทนาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตอบปฏิเสธคำเชิญทั้งชาวไทยและชาวจีน

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากศึกษาพฤติกรรมการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง พบว่า ในสถานการณ์ที่ต้องปฏิเสธคำเชิญของผู้ฟัง ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษาจีนทั้ง 3 กลุ่มต่างเลือกที่จะตอบปฏิเสธมากกว่าไม่ตอบปฏิเสธ และไม่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาที่พบสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนและผู้พูดภาษาไทยมองว่าการตอบปฏิเสธคำเชิญไม่ได้เป็นการกระทำที่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยง ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นเพราะสถานการณ์ที่ใช้ในการศึกษาเป็นสถานการณ์ไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน จึงไม่ส่งผลกระทบต่อน้ำของคู่สนทนามากนัก ทำให้ผู้พูดไม่รู้สึกลำบากใจในการปฏิเสธ

นอกจากนี้ยังพบว่า ทั้งผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทย และผู้พูดภาษาจีนเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธอาจารย์มากกว่าเพื่อน โดยส่วนใหญ่มักให้เหตุผลว่า

อาจารย์เป็นผู้ใหญ่ มีสถานภาพสูงกว่าตนเองและเป็นบุคคลที่สมควรได้รับความเคารพ จึงรู้สึกเกรงใจที่จะปฏิเสธ

เมื่อพิจารณากลวิธีทางภาษา ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีการใช้กลวิธีในการกล่าวปฏิเสธคำเชิญอย่างหลากหลาย โดยเลือกใช้กลวิธีการให้เหตุผล การปฏิเสธแบบตรง โดยแสดงความไม่สมัครใจหรือไม่สามารถตอบรับคำเชิญ และการแสดงการขอโทษ เป็น 3 อันดับแรก ขณะที่ผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้กลวิธีการให้เหตุผล การแสดงการขอโทษ และการแสดงความเสียใจตามลำดับ ทั้ง 3 กลุ่มต่างก็นิยมเลือกใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบอ้อมมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีการนำสูตรตายตัว (formulaic) ภาษาจีนมาใช้ในการปฏิเสธ ซึ่งอาจทำให้ชาวไทยรู้สึกแปลกใจ อีกทั้งยังมีแนวโน้มใช้การปฏิเสธแบบตรงมากกว่าผู้พูดภาษาไทยอันเป็นผลมาจากอิทธิพลของภาษาและวัฒนธรรมแม่ รวมถึงข้อจำกัดในการใช้ภาษา ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการใช้ภาษานี้ อาจก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีน โดยเฉพาะในบริบทการเชิญที่ต้องการความสุภาพและการรักษาน้ำใจ หากไม่มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดหรือความไม่ราบรื่นในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษากลวิธีการตอบปฏิเสธคำเชิญของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง ผลการศึกษาพบว่าผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน ผู้พูดภาษาไทย และผู้พูดภาษาจีนต่างเลือกที่จะตอบปฏิเสธมากกว่าไม่ตอบปฏิเสธ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยและสังคมจีน การตอบปฏิเสธคำเชิญอาจไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงเสมอไป ดังเช่นผลงานวิจัยของสิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์ (2560) ที่พบว่าแม้ว่ามีบางกรณีที่ผู้พูดภาษาไทยเลือกไม่ตอบปฏิเสธการแสดงความปรารถนาดี แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้พูดภาษาไทยเลือกตอบปฏิเสธโดยเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา และงานวิจัยของ Srisuta (2018) ชี้ให้เห็นว่า การปฏิเสธเป็นวิธีการสื่อสารที่จำเป็น เพื่อแสดงความรู้สึกไม่เห็นด้วย ไม่คล้อยตามของตนเองให้ผู้อื่น เมื่อเผชิญกับคำเชิญและจำเป็นต้องตอบปฏิเสธ ทั้งชาวจีนและชาวไทยต่างก็ให้ความสำคัญกับการใช้ถ้อยคำที่สุภาพและอ้อมค้อมในการปฏิเสธ แต่บางครั้งก็มีแนวโน้มที่จะใช้การปฏิเสธแบบตรงมากกว่า ตัวอย่างเช่น ในหมู่คนรุ่นใหม่ ชาวจีนมักใช้การปฏิเสธแบบตรงมากกว่า

แทนที่จะเลือกใช้คำโกหกที่สุภาพหรือแฝงความหวังดีที่ให้อภัยได้ ขณะที่ชาวไทยมักใช้เหตุผลที่เป็นความจริงในการปฏิเสธมากกว่า

อย่างไรก็ตาม จากการที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสามกลุ่มเลือกใช้การตอบปฏิเสธคำเชิญแบบอ้อมมากกว่าการปฏิเสธแบบตรง สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยและจีนมีลักษณะของวัฒนธรรมที่มีบริบทสูงซึ่งนิยมบ่งบอกเป็นนัยในการสื่อสาร (Hall, 1976) อีกทั้งผู้ตอบแบบสอบถามยังเลือกที่จะไม่ตอบปฏิเสธอาจารย์มากกว่าเพื่อน สะท้อนให้เห็นว่า สังคมจีนและสังคมไทยให้ความสำคัญกับผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า (Komin, 1991) และให้ความสำคัญกับการเคารพนับถือผู้อาวุโส (W. Y. Zheng, 2557)

แม้ว่าผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนและผู้พูดภาษาไทยจะเลือกตอบปฏิเสธในความถี่ใกล้เคียงกัน เน้นการใช้ภาษาที่อ้อม มีการอธิบายเหตุผล และให้ความสำคัญกับการรักษาน้ำหน้าและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา แต่ผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนมีแนวโน้มใช้การปฏิเสธแบบตรงมากกว่าผู้พูดภาษาไทย ซึ่งอาจเกิดจากการถ่ายโอนพฤติกรรมการใช้ภาษาจีนมาสู่ภาษาไทย กล่าวคือ เป็นการถ่ายโอนในด้านค่านิยมทางสังคมและแนวโน้มการสื่อสารในวัฒนธรรมจีน กระแสปัจเจกนิยมรูปแบบใหม่ของจีนปรากฏผ่านการใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมามากขึ้น (Y. Pan & Kádár, 2011) โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ การพึ่งพากันในสังคมที่ลดลง (Guan, 2021) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจีนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้คนจีนรุ่นใหม่กล้าแสดงความคิดเห็นและปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมามากขึ้น (Hou, 2012)

ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีนดังกล่าวข้างต้นก็อาจเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อรูปแบบการใช้ภาษาภายใต้บริบทเดียวกัน ดังที่ Blum-Kulka et al. (1989) และทรงธรรม อินทจักร (2550) ได้เสนอว่า วัฒนธรรมมีบทบาทต่อวิธีที่ผู้พูดจากวัฒนธรรมต่างกันแสดงออกทางวัจนกรรม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองหรือของผู้อื่น วัฒนธรรมล้วนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเลือกใช้ภาษา กล่าวคือ วิธีการพูดของบุคคลในแต่ละสังคมล้วนเชื่อมโยงกับกรอบความคิดและบรรทัดฐานของวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยในทุกสังคมจะมีกฎเกณฑ์

ทางภาษาที่เรียกว่า “กฎทางวัฒนธรรม” (cultural rules) หรือ “บทวัฒนธรรม” (cultural scripts) (Wierzbicka, 2002, 2003, 2004)

ทศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา (2554) ได้แสดงความหมายของคำว่า “ไม่เป็นไร” “เกรงใจ” และ “ขอโทษ” ในรูปแบบวัฒนธรรม (cultural scripts) โดยแสดงให้เห็นว่า 3 คำนี้มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน คือ ‘ผู้พูดไม่ต้องการให้ผู้ฟังรู้สึกไม่ดี’ สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การไม่ต้องการรบกวนผู้อื่น เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับ “หน้า” “ความเกรงใจ” และ “มีน้ำใจ” ถือเป็นกรอบความคิดพื้นฐานที่ฝังอยู่ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ การรับรู้ และการใช้ภาษาของคนไทย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของผู้พูดภาษาไทย (ดิอนา คาชชา, 2564) ค่านิยมทางวัฒนธรรมของไทยในลักษณะเช่นนี้ถือเป็นคุณค่าทางจิตใจที่ส่งเสริมให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำเนินไปอย่างราบรื่นและน่าพึงพอใจ อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการรักษาน้ำใจและความรู้สึกของกันและกัน (Komin, 1991) ในขณะที่วัฒนธรรมจีนให้ความสำคัญกับความกลมเกลียว การรักษา “หน้า” ทั้งของตนเองและของผู้อื่น และการให้ความเคารพต่อผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า แนวโน้มของสังคมจีนร่วมสมัยกลับสะท้อนลักษณะความเป็นปัจเจกนิยมที่เพิ่มมากขึ้น (รตารัตน์ ศรีพันธุ์วรสกุล, 2562)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนชั้นปีที่ 2 จำนวนมากมีแนวโน้มใช้กลวิธีการปฏิเสธแบบตรงเพียงกลวิธีเดียว หรือใช้สูตรตายตัวที่แสดงความขอโทษก่อนแล้วตามด้วยการปฏิเสธแบบตรง โดยรวมไม่เกิน 2 กลวิธี ซึ่งอาจเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนภาษาไทยมีแนวโน้มใช้การปฏิเสธแบบตรง เนื่องจากข้อจำกัดด้านทักษะการใช้ภาษาไทย

ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการใช้ภาษานี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับชาวจีนได้ เนื่องจากชาวไทยมองว่าการกล่าวปฏิเสธแบบตรงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง นิยมใช้วิธีการพูดแบบอ้อมเพื่อทำให้ความหมายด้านลบเบาลง และลดการทำให้คู่สนทนาเสียหน้า (Komin, 1991) การที่ผู้เรียนกล่าวปฏิเสธในสถานการณ์ที่ชาวไทยรู้สึกจะสามารถอาศัยการใช้กลวิธีแบบอ้อมได้ อาจทำให้ชาวไทยมองว่าผู้เรียนขาดความรู้สึก “เกรงใจ” ไม่ให้ความสำคัญกับการรักษา “น้ำใจ” ผู้อื่น ตลอดจนขาดความสุภาพหรือไม่คำนึงถึงมารยาททางสังคม

ซึ่งอาจส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมไทย-จีน ดังนั้น วัจนกรรมการตอบปฏิเสธจึงเป็นประเด็นที่ผู้สอนควรให้ความสำคัญในชั้นเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้เรียนมีแนวโน้มใช้คำลงท้ายในการตอบปฏิเสธ คำเชิญอย่างไม่เหมาะสม จึงเห็นว่าอาจต่อยอดศึกษาเรื่องการใช้คำลงท้ายร่วมกับ กลวิธีการปฏิเสธ เพื่อวิเคราะห์ระดับความสุภาพและลักษณะของการปฏิเสธ ในภาษาไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบการเรียนการสอนวัจนปฏิบัติได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น จากผลการศึกษานี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาแบบฝึกหัดสำหรับผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน โดยควรครอบคลุมกลวิธีที่หลากหลาย ทั้งแบบตรง อ้อม และกลวิธีเสริม เพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม

ในการออกแบบสถานการณ์ศึกษาการปฏิเสธคำเชิญ ผู้วิจัยได้กำหนดสถานการณ์ 6 แบบให้ครอบคลุมความหลากหลายด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงลำดับชั้น (นักศึกษากับอาจารย์) และเชิงเสมอภาค (เพื่อนร่วมชั้น และเพื่อนร่วมหอ) เพื่อสะท้อนบริบทที่หลากหลายในชีวิตจริง อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยในอนาคต ควรพิจารณาเกณฑ์ตรวจสอบความถูกต้องเชิงนิเวศน์ (Ecological Validity) เพื่อให้สถานการณ์ที่ใช้มีความสมจริงและสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

- แก้วใจ ก้างอนตา. (2550). *กลวิธีในการตอบปฏิเสธของชาวอเมริกันและชาวไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา]. Burapha University Research Information. <https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/15076>
- ดิอนา คาซา. (2564). *การปฏิสัมพันธ์ของชาวอินโดนีเซียที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองกับชาวไทย: การศึกษาตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์อันตรภาษาและวจนปฏิบัติศาสตร์ระหว่างวัฒนธรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/79960>
- ทรงธรรม อินทจักร. (2550). *แนวคิดพื้นฐานด้านวจนปฏิบัติศาสตร์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนพรธ ส่ายหุ่. (2542). *กลวิธีการปฏิเสธในภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ : การศึกษาการถ่ายโอนทางวจนปฏิบัติศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/12539>
- ธิดารัตน์ น้อมมนัส. (2546). *กลวิธีการตอบปฏิเสธของคนไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:115796
- พาริตีณี สามะแ, ชันฐวี หะย้อลี, นุรีชา เจ้เดน, นุรียะห์ หะยิมะแซ, ยุสรอ สามีะ, สุโวปะห์ ส, และ โสภณ พฤชวานิช. (2562). *กลวิธีการปฏิเสธอย่างมีชั้นเชิงของวัยรุ่น. ใน พชลินจ์ จินนุ่น (บรรณาธิการ), รายงานการประชุมฉบับสมบูรณ์ (Proceedings) การประชุมวิชาการระดับชาติด้านภาษาไทยและวัฒนธรรมศึกษา ระดับปริญญาตรี ครั้งที่ 2: พลังอำนาจแห่งภาษาในมิติวัฒนธรรม (น. 51-63). มหาวิทยาลัยทักษิณ.*

- รตารัตน์ ศรีพันธุ์วรสกุล. (2562). การศึกษาวัจนกรรมการแสดงความเห็นแย้งของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์อันตรภาษา: กรณีศึกษานักศึกษาชาวจีนจากมณฑลยูนนานและกวางสี [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/9428>
- รตารัตน์ ศรีพันธุ์วรสกุล. (2566). การศึกษาการใช้การรู้จำและปัญหาการสื่อสารของพจน วัตรตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลางของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน [วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/12706>
- รุษ หลิว และ ประไพพรรณ พึ่งจิ. (2566). กลวิธีการปฏิเสธคำแนะนำของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีน: การศึกษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 40(2), 54-106.
- วิมลพัทธ์ พรหมศรีมาศ. (2543). กลวิธีการปฏิเสธในการตอบวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/24040>
- วรพรรณ ธนะพัฒน์. (2562). พฤติกรรมผู้บริโภคและค่านิยมทางวัฒนธรรมผ่าน การบริโภคสินค้าชาวนรีโอลายกูเดตามะของคนไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. DSpace at Bangkok University. <http://dspace.bu.ac.th/jspui/handle/123456789/3999>
- วิศนี เครือวนิชกรกุล. (2547). การศึกษารูปแบบภาษานิยมในบทสนทนาภาษาไทย. *Journal of Language and Culture*, 23(1), 44.
- สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์. (2560). การตอบปฏิเสธการแสดง ความปรารถนาดีในภาษาไทย: การศึกษา กลวิธีทางภาษาและข้อคำนึงที่เป็นเหตุจูงใจ. วารสาร ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 5(1), 105-120.

- สุมินตรา มาคัล้าย. (2564). การใช้อนุภาคลงท้าย ดี ของผู้พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่. *มนุษยศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 22(3), 68-84.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/252582>
- Kasa, D., & Sripunvoraskul, R. (2024). เรา เข้าใจ ตรงกัน ไช้ ไหม: การเปรียบเทียบความ เข้าใจ ความ หมายถึง เป็น นัย สนทนา ของ ผู้ เรียน ภาษา ไทย ชาว จีน กับ ผู้ พูด ภาษา ไทย. *Language and Linguistics*, 42(1), 89-115.
- Zheng, W. Y. (2557). *กลวิธีการปฏิเสธการขอร้องของผู้พูดต่างวัฒนธรรม: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาจีน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Al-Hamzi, A. M. S., Sartini, N. W., & Hapsari, N. F. (2020). Cross-cultural pragmatic study of invitation strategies as produced by Indonesian and Yemeni EFL language learners. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 9(6), 42-53.
- Al-Khatib, M. A. (2006). The pragmatics of invitation making and acceptance in Jordanian society. *Journal of Language and Linguistics*, 5(2), 272-294.
- Al-Marrani, Y. M., & Suraih, N.S. (2019). Invitation strategies as produced by Yemeni EFL learners. *Applied Linguistics Research Journal*, 3(2), 15-34.
- Barron, A. (2003). *Acquisition in interlanguage pragmatics: Learning how to do things with words in a study abroad context* (Vol. 108). John Benjamins.
- Beebe, L. M, Takahashi, T., & Uliss-Weltz, R. (1990). Pragmatic transfer in ESL refusals. In R. C. Scarcella, E. Anderson, & S. D. Krashen (Eds.), *Developing communicative competence in a second language* (pp. 55-73). Newbury House.
- Bella, S. (2011). Mitigation and politeness in Greek invitation refusals: Effects of length of residence in the target community and intensity of interaction on non-native speakers' performance. *Journal of pragmatics*, 43(6), 1718-1740.

- Blum-Kulka, S. (1991). Interlanguage pragmatics: The case of requests. In R. Philipsen, E. Kellerman, L. Selinker, M. Sharwood-Smith, & M. Swain (Eds.), *Foreign language pedagogy: A commemorative volume for Claus Faerch* (pp. 255-272). Multilingual Matters.
- Blum-Kulka, S, House, J., & Kasper, G.(1989). *Investigating cross-cultural pragmatics: an introductory overview*. In S. Blum-kulka, J. House, & G. Kasper, (Eds.), *Cross-Cultural pragmatics: requests and apologies* (pp. 1-28). Ablex.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. In E. N. Goody (Ed.), *Questions and politeness: strategies in social interaction* (pp. 56-311). Cambridge University Press.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage* (No. 4). Cambridge university press.
- Cao, Q. M. (2005). *A pragmatic study on the speech of invitation in Chinese*. [Master's thesis, Jinan University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Chen, X., Lei, Y., & Zhang, Z. (1995). Refusing in Chinese. In G. Kasper (Ed.), *Pragmatics of Chinese as native and target language* (pp. 119-163). University of Hawaii Press.
- Cheng, W. (2012). Speech acts, facework and politeness: Relationship-building across cultures. In J. Jackson (Ed.), *The Routledge handbook of language and intercultural communication* (pp. 164-179). Routledge.
- Dong, W. X. (2008). *A contrastive study of American and Chinese invitation-response speech act* [Master's thesis, Northwest Normal University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Farnia, M., & Wu, X. (2012). An intercultural communication study of chinese and malaysian university students' refusal to invitation. *International Journal of English Linguistics*, 2(1), 162-176.

- Félix-Brasdefer, J. C. (2003). Declining an invitation: A cross-cultural study of pragmatic strategies in American English and Latin American Spanish. *Multilingual*, 22(3), 225-255.
- Félix-Brasdefer, J. C. (2008). Perceptions of refusals to invitations: Exploring the minds of foreign language learners. *Language Awareness*, 17(3), 195-211.
- García, C. (2007). "Ché, mirá, vos sabés que no no voy a poder": How argentineans refuse an invitation. *Hispania*, 90(3), 551-564.
<https://doi.org/10.2307/20063564>
- Gass, S. M., & Houck, N. (1999). *Interlanguage refusals: A cross-cultural study of Japanese-English*. Mouton de Gruyter.
- Grice, H. P. (1975). *Logic and conversation*. In P. Cole & J. L. Morgan (Eds.), *Speech acts* (pp. 41-58). Brill.
- Gu, Y. (1990). Politeness phenomenon in modern Chinese. *Journal of Pragmatics*, 14(2), 237-257.
- Guan, J. (2021). Changes and characteristics of social needs of contemporary youth from "acquaintance society" to "daily attention to the sense of boundary". *People's Forum*, (25), 28-31.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. Anchor.
- Hancher, M. (1979). The classification of cooperative illocutionary acts 1. *Language in society*, 8(1), 1-14.
- Hei, K. C. (2009). Moves in refusal: How Malaysians say 'no'. *China Media Research*, 5(3), 31-44.
- Heritage, J. (1984). *A change-of-state token and aspects of its sequential placement*. In J. M. Atkinson & J. Heritage (Eds.), *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis* (pp. 299-345). Cambridge University Press.

- Hong, W. (2011). *Refusals in Chinese: How do L1 and L2 differ?*. *Foreign Language Annals*, 44(1), 122-136.
- Hou, J. F. (2012). *A study on Chinese refusal strategy changes and the consistency with Chinese cultural value changes* [Master's thesis, Chongqing University] China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- House, J., & Kádár, D. Z. (2021). Altered speech act indication: A contrastive pragmatic study of english and chinese thank and greet expressions. *Lingua*, 264, Article 103162. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103162>
- Hudson, T., Detmer, E., & Brown, J. D. (1995). *Developing prototypic measures of cross-cultural pragmatics*. University of Hawaii, Second language teaching & curriculum center.
- Isaacs, E. A., & Clark, H. H. (1990). Ostensible invitations 1. *Language in society*, 19(4), 493-509.
- Jia, Y. X. (2013). *Chinese refusal speech act analysis and pragmatic strategies* [Master's thesis, Northeast Normal University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Jiang, M. (2018). *The study on invitation words in modern Chinese* [Master's thesis, Jiangsu Normal University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Kádár, D. Z. (2024). *Ritual and language*. Cambridge University Press.
- Kanchina, Y., & Deepadung, S. (2019). Request modifications used by Chinese learners and native speakers of Thai. *Journal of the Southeast Asian Linguistics Society*, 12(1), 83-112.
- Kasper, G., & Blum-Kulka, S. (Eds.). (1993). *Interlanguage pragmatics*. Oxford University Press.

- Kasper, G. & Schmidt R. (1996). Developmental issues in interlanguage pragmatics. *Studies in Second Language Acquisition*, 18, 149-169.
- Kecskes, I. (2014). *Intercultural Pragmatics*. Oxford University Press.
- Komin, S. (1990). *Psychology of the Thai people: Values and behavioral patterns*. Research Center, National Institute of Development Administration (NIDA).
- Krashen, S. D., & Terrell, T. D. (1983). *The natural approach: Language acquisition in the classroom*. Alemany Press.
- Lee, C. (2016). Understanding refusal style and pragmatic competence of teenage Cantonese English learners in refusals: An exploratory study. *Intercultural Pragmatics*, 13(2), 257-282.
- Levinson, S. (1983). *Pragmatics*. Cambridge University Press.
- Lin, M. F. (2014). An interlanguage pragmatic study on Chinese EFL learners' refusal: Perception and performance. *Journal of Language Teaching and Research*, 5(3), 642-653.
- Li, W., Zhang, T., & Li, Y. (2016). Language and demography: Implications of China's family planning policies and demographic changes for language and linguistics. *Chinese Journal of Language Policy and Planning*, 1(5), 8-14. <https://doi.org/10.19689/j.cnki.cn10-1361/h.2016.05.003>
- Luo, X. D. (2019). *A comparative study of Chinese and Thai invitation speech acts* [Master's thesis, Guanxi University for Nationalities]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Ma, J. (2020). *The Study on the speech act of refusal and its response in modern Chinese* [Master's thesis, Bohai University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Pan, F. (2011). *A contrastive study on refusal speech act in Chinese and English* [Master's thesis, Nanjing Normal University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).

- Pan, Y., & Kádár, D. Z. (2011). *Politeness in historical and contemporary Chinese*. A & C Black.
- Phoncharoen, T. (2019). *A comparative study of Chinese and Thai refusal languages*. [Master's thesis, East China Normal University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Prasithrathsint, A. (2010). *Chanitkham nai phasathai: Kanwikhro thang wakkayasamphan* [Parts of speech in Thai: A syntactic analysis]. A.S.P.
- Sadler, R. W., & Eröz, B. (2002). "I refuse you!" An examination of English refusals by native speakers of English, Lao, and Turkish. *Journal of Second Language Acquisition and Teaching*, 9, 53–80.
- Salmani-Nodoushan, M. A. (2006). A comparative sociopragmatic study of ostensible invitations in English and Farsi. *Speech Communication*, 48(8), 903-912.
- Sattar, H. O., & Farnia, M. (2014). Iraqis' and Malays' refusal to invitations. *Global Journal of Foreign Language Teaching*, 4(1), 0-19.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Alden Press.
- Song, Y. (2021). *Pragmatic transfer: A study of refusal strategies among Chinese learners of English* [Master's thesis, University of Gothenburg]. Gothenburg University Publications Electronic Archive (GUPEA).
- Sripunvoraskul, R. (2022). An interlanguage pragmatic study of the speech act of complaining: A case study of Chinese learners of Thai. *Language and Linguistics*, 40(2), 89–114.
- Srisuta, N. (2018). *Similarities and differences of greetings and refusal speech acts between Chinese and Thailand* [Master's thesis, Guizhou University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).

- Taguchi, N. (2013). Refusals in L2 English: Proficiency effects on appropriateness and fluency. In P. Salazar & O. A. Martí (Eds.), *Refusals in instructional contexts and beyond* (pp. 147-173). Rodopi.
- Vanderveken, D. (1990). *Meaning and speech acts: Volume 1, principles of language use*. Cambridge University Press.
- Weerachairattana, R. (2014). *Refusal strategies in English by Thai and Chinese graduate students: A cross-cultural study* [Master's Thesis, Suranaree University of Technology]. Suranaree University of Technology Intellectual Repository: SUTIR. <http://sutir.sut.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/5358>
- Weerachairattana, R., & Wannaruk, A. (2016). Refusal strategies in L1 and L2 by native speakers of Thai. *Suranaree Journal of Social Science*, 10(1), 119-139.
- Wongsittikan, N. (2022). Patterns in declining an invitation: Cross-cultural differences in Korean and Thai refusals. *Manusat Paritat: Journal of Humanities*, 44(1), 129-158.
- Xu, L. (2021). *A study on English refusal strategies among university students from China, Thailand and Myanmar*. Sichuan University Press.
- Zhu, F. (2012). *Interlanguage pragmatics: Invitation responses by advanced Chinese learners of English* [Doctoral dissertation, University of South Carolina]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).
- Zheng, J. L. (2022). *Sino-Korean comparison of refusal speech acts* [Master's thesis, Yanbian University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI).